

Center for Strategic Studies of the
Islamic Republic of Iran Army

**Journal Of
Army Strategic Research**
Print ISSN:27834212
Volume 2, Issue 6
Winter 2023
P.P. 127-146

Assessing the level of awareness of duty staff about the concepts of sacred defense (Case study: a military unit)

Kiyomars Moladost*¹, Mohammad Reza Ebrahimiyan ², Mostafa Akbariyan ³

Abstract

Young people are one of the most important assets of any country. awareness of the country's youth are important in determining the defense power as well as the future strategies of the country. The purpose of this study is to examine the level of awareness of duty staff about the concepts of sacred defense in a military unit.

This research is applied in terms of purpose and descriptive survey research in terms of data collection. The statistical population includes the duty staff of a military unit in Tehran and 184 people were purposefully, accessibly and randomly selected as a sample and answered the questionnaire. A researcher-made questionnaire was used to collect data. Delphi method was used to assess the validity and Cronbach's alpha (α : 0.849) was used to assess the reliability of the questionnaire.

The test population is moderate and above in terms of familiarity with the concepts and values of sacred defense with an average of 3.2. Respondents' awareness of 'the role of the army and the people' in the first place and 'the level of ethnic participation' in the second place and 'the Supreme Leader's view on the sacred defense', 'the level of participation in the province', 'the number of martyrs in the province', 'The date of the beginning and the end of the holy defense' are in the third place. The findings of the second part of this study also showed; Broadcasting, school, and family have had the greatest impact, respectively, in conveying the concepts of sacred defense.

Keywords: level of awareness, Duty staff, Concepts of sacred defense, Military unit

Citation: Moladost, Kiyomars; Ebrahimiyan, Mohammad Reza; Akbariyan, Mostafa (2023).

Assessing the level of awareness of duty staff about the concepts of sacred defense (Case study: a military unit). *Journal Of Army Strategic Research*, 2 (6), 127-146.

1.MA. cultural Affairs Management. Central Tehran Islamic Azad University, Tehran. Iran
(Autor)(Email: k.moladoost@gmail.com)

2.Ph.D. Management. Islamic Azad university. Isfahan Research Science Unit. Iran

3.Ph.D. Management. Islamic Azad university. Tehran Branch . Iran.

Received: 2023/11/19

Article Type : Research - based

Accepted: 2023/12/25

بررسی میزان آگاهی کارکنان وظیفه از مفاهیم دفاع مقدس

(مطالعه موردی: یک واحد نظامی)

کیومرث مولادوست*^۱، محمدرضا ابراهیمیان^۲، مصطفی اکبریان^۳

چکیده

مقدمه: جوانان یکی از مهم‌ترین سرمایه‌های هر کشوری است. بینش، آگاهی و طرز فکر، نگاه و روحیه جوانان کشور در تعیین قدرت دفاعی و همچنین راهبردهای آتی کشور مهم و حیاتی است. هدف از این پژوهش، بررسی میزان آگاهی کارکنان وظیفه از مفاهیم دفاع مقدس در یک واحد نظامی می‌باشد. روش: این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر گردآوری داده‌ها از نوع پژوهش توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری شامل کارکنان وظیفه یک واحد نظامی در تهران است و تعداد ۱۸۴ نفر به صورت دسترس و تصادفی، به عنوان نمونه انتخاب و به پرسشنامه پاسخ دادند. در جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. برای سنجش روایی از روش قضاوت خبرگان و برای سنجش پایایی پرسش‌نامه، از آلفای کرونباخ (۰/۸۴۹) استفاده شد. یافته‌ها: جامعه مورد آزمون از نظر آشنایی با مفاهیم و ارزش‌های دفاع مقدس با میانگین ۳/۲ در حد متوسط و به بالا است. آگاهی پاسخ‌دهندگان از «نقش ارتش و مردم» رتبه نخست و «میزان مشارکت قوم» رتبه دوم و «دیدگاه مقام معظم رهبری در مورد دفاع مقدس»، «میزان مشارکت استان»، «تعداد شهدای استان»، «نقش بسیج مردمی» و «تاریخ شروع و خاتمه دفاع مقدس» رتبه سوم را به خود اختصاص داده‌اند. یافته‌های بخش دوم این پژوهش نیز نشان داد؛ صداوسیما، مدرسه و خانواده به ترتیب بیشترین اثر را در انتقال مفاهیم دفاع مقدس داشته‌اند. نتیجه‌گیری: آگاهی کارکنان وظیفه از مفاهیم و ارزش‌های دفاع مقدس وضعیت مطلوبی دارند و به منظور افزایش این آگاهی‌ها به تلاش بیشتر، برنامه‌ریزی مدون و آموزش آنان نیاز است.

واژگان کلیدی: میزان آگاهی، کارکنان وظیفه، مفاهیم دفاع مقدس، واحد نظامی

استناد: مولادوست، کیومرث؛ ابراهیمیان، محمدرضا؛ اکبریان، مصطفی (۱۴۰۲). بررسی میزان آگاهی کارکنان وظیفه از مفاهیم دفاع مقدس (مطالعه موردی: یک واحد نظامی). *فصلنامه پژوهش‌های راهبردی*

ارتش (۶)، ۱۴۶-۱۲۷

۱. دانش آموخته کارشناسی ارشد. مدیریت امور فرهنگی. دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی، تهران. ایران. (نویسنده مسئول)
(Email: k.moladoost@gmail.com)

۲. دانش آموخته دکتری. مدیریت. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم تحقیقات اصفهان. ایران.

۳. دانش آموخته دکتری. مدیریت. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران. ایران.

مقدمه

جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، در تاریخ ۳۱ شهریور سال ۱۳۵۹ آغاز شد و پس از هشت سال فراز و نشیب در تیرماه سال ۱۳۶۷ به پایان رسید. این معرفی ظاهری و شناسنامه‌ای این جنگ نابرابر است. رهبر معظم انقلاب اسلامی در این خصوص می‌فرماید (رشیدی‌آل‌هاشم و فیض‌اللهی، ۱۳۹۸: ۲):

«این حادثه‌ی جنگ، واقعاً حادثه عجیبی بود ... ما تا آنجا که می‌توانیم، باید آثار را کشف و حفظ کنیم ... تاریخ نمی‌تواند این‌ها را بیان کند. در تاریخ خواهند گفت هشت سال جنگ شد. دیگر بیشتر از این که نمی‌شود بگویند. عملیات را یکی یکی خواهند گفت؛ در فلان تاریخ، عملیات فتح‌المبین شد؛ در فلان تاریخ؛ فلان عملیات شد؛ این قدر نیرو شرکت داشت؛ پیروزی به دست آمد، اما این‌ها کجا و حقیقت آنچه در این میدان‌ها گذشته، کجا؟»^۱.

دفاع از میهن در مقابل بیگانگان همواره و در تمامی فرهنگ‌ها ارزشمند و مقدس است. جنگ تحمیلی هشت‌ساله عراق علیه ایران نیز که به زیبایی از آن به‌عنوان «دفاع مقدس» یاد می‌شود، در این زمره محسوب می‌شود (همان: ۳). فرهنگ حاصل از دوران دفاع مقدس از جمله ره‌آورد‌های برجسته و شاخص گفتمان انقلاب اسلامی است که منشأ شکل‌گیری پدیده‌هایی از جنس ایثار، شهادت، مقاومت، بصیرت، وحدت، خودباوری، اقتدار و عزت بوده و هر یک از این مفاهیم بستر ساز الگوهای فرهنگی، اجتماعی، دفاعی و سیاسی است (ابراهیمی، ۱۳۹۵: ۲). یکی از مهم‌ترین سرمایه‌های هر کشوری قشر جوان است، بینش، آگاهی و طرز فکر، نگاه و روحیه جوانان کشور در تعیین قدرت دفاعی و همچنین راهبردهای آتی کشور مهم و حیاتی است.

انتقال مفاهیم دفاع از میهن به جوانان به‌عنوان مهم‌ترین سرمایه انسانی یک ملت و کشور، باعث تداوم روحیه‌ی سلحشوری و مقاومت می‌شود. آگاهی و دانش جوانان از گذشته‌ی کشور خود، موجب تقویت این روحیه می‌شود. از سوی دیگر ناآگاهی اقصاری از جامعه که مسئولیت حفظ و حراست کشور را بر عهده دارند، در بزنگاه‌های تاریخی موجب خسران و ضرر به کشور می‌شود.

هنر دفاع مقدس در جایگاه یکی از تأثیرگذارترین هنرها در بافت اجتماعی، تاریخی و سیاسی ایران، سعی در بازنمایی ارزش‌ها و هنجارهای دفاع مقدس داشته است و در این میان

سینما به‌عنوان «هنر مدرن و برتر» در مقایسه با سایر هنرها با زمینه اجتماعی خود ارتباط تنگاتنگی دارد (احمدی و همکاران، ۱۳۹۶: ۴۵). فرهنگ ایثارگری به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های عمده و میراث فرهنگی گران‌بهایی است که در طی گذر دوران و حوادث بسیار در جامعه ما حفظ شده و انتقال یافته است (صمدی و طریحی، ۱۳۹۵: ۵۴).

در دنیای امروز با توجه فراوانی منابع ارائه‌کننده ارزش‌ها و هنجارها از یک‌سو و ارائه تصاویر گوناگون از فرهنگ و سنت‌های گذشته از سوی دیگر و مواجهه با اندیشه‌ها و تفکرات خارج از جامعه خودی، جوانان با چهارراه‌های تصمیم‌گیری بسیاری مواجه‌اند و ممکن است به‌طرف خرده‌فرهنگ‌ها و ارزش‌های نامتناسب با ارزش‌ها و هنجارهای دینی جامعه خود حرکت کنند (کلانتری و دیگران، ۱۳۸۸: ۱۲۶).

در حال حاضر که ایران اسلامی دوران بسیار حساس توسعه سیاسی و اقتصادی را سپری کرده و بازتاب انقلاب عظیم آن چالش‌های فکری و نظری گسترده‌ای را در عرصه اندیشه، مفهوم‌سازی و نظریه‌پردازی در حوزه‌های علوم اجتماعی و سیاسی داشته، شایسته است مفهوم امنیت و چگونگی ارتباط آن با مفاهیمی چون سرمایه‌های اجتماعی و فرهنگی برای بقاء و حفظ آن بر اساس منبع غنی از دفاع مقدس مطالعه شود (یوسفی و همکاران، ۱۳۹۸: ۷۱). جامعه در حال گذار است، در این جامعه بسیاری از ساختارهای کنونی و فعلی در حال تغییرات محسوس و غیرمحسوس است. این تغییرات، جامعه را دچار بحران هویت می‌سازد. از پیامدهای تحولات سریع فرهنگی، فاصله نسل‌ها و تقابل بین عناصر و خرده‌فرهنگ‌هایی است که در سطح افراد، گروه‌ها و نظام‌های فرهنگی و اجتماعی ظهور می‌کند (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۲۰).

واقعۀ هشت سال دفاع مقدس را می‌توان آزمونی برای همبستگی ملی و تجلی اراده و روحیه ملی قوی ایرانیان دانست. ظهور روحیه ملی به شکل «افکار عمومی» عاملی است که بدون حمایت آن هیچ دولتی، اعم از دموکراتیک یا اتوکراتیک (یکه سالار)، قادر نخواهد بود سیاست‌های خود را به طرز مؤثری دنبال کند (حسین‌پور پویان، ۱۳۸۹: ۲۷۳).

تجربه دفاع برای کشورمان، پیامدهای فرهنگی ویژه‌ای داشته است. دفاع در مقابل زیاده‌خواهی نظام استکبار به جوامع مورد تهدید واقع شده، درس مقاومت، صبر و مبارزه می‌دهد. در فرهنگ دفاع مقدس؛ مقاومت، صبر، مبارزه و دفاع از کشور، که در روحیه ایثارگری و شهادت‌طلبی خلاصه می‌شود، اثرات عمیقی بر حفظ و بالندگی جامعه دارد (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۲۰).

حضور طیف‌های متفاوت و گوناگون جامعه ایرانی در دفاع مقدس بیانگر مشارکت همه جانبه ملت، در راستای دفاع از کیان ملی و ارزش‌های انقلاب اسلامی بود. حضور فرد فرد ملت در جبهه‌های نبرد، نشان از روحیه همکاری و همنوایی در مواقع حساس و بحرانی در جهت نیل به اهداف و منافع ملی بود (کشیشیان سیرکی، ۱۴۰۰: ۴۲). درک مسائل فرهنگی و ایجاد پایگاه‌های فرهنگی بر مبنای اندیشه‌ی جهاد و دفاع مسئله‌ی بسیار مهمی است که در سایه‌ی ترویج و اشاعه‌ی این تفکر شکل می‌گیرد. استفاده از تجارب پدیده دفاع مقدس در پرورش و تربیت نسل‌ها بسیار مهم و اساسی است.

از سویی دیگر در عصر کنونی با پدید آمدن ابزارهای نوین ارتباطی و گسترده شدن عرصه ارتباطات انسانی، ترویج ارزش‌های غربی مشاهده می‌شود که به شکل‌های گوناگون از طریق تولیدات فرهنگی به ملت‌ها عرضه می‌شود. ظهور پدیده امپریالیسم فرهنگی و در پی آن مباران تبلیغاتی ملت‌ها برای پذیرش فرهنگ غرب از جمله تهدیدهایی است که می‌توان از آن با عنوان تهاجم فرهنگی غرب علیه ملت و نظام ایران یاد کرد، تهاجم فرهنگی غرب در پی استحاله فرهنگی است تا ملت‌ها از درون تهی شوند و فرهنگ غرب را به‌عنوان فرهنگی بپذیرند که توان تأمین نیازهای فکری، احساسی و رفتاری بشریت را دارد (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۲۲). جهان غرب در پی ترویج فرهنگ لیبرالی در جهان است و از نظریه هانتینگتون مبنی بر اینکه فرهنگ‌های بزرگ، فرهنگ‌های کوچک‌تر را می‌بلعند، بهره می‌برد (هانتینگتون، ۱۹۹۳). در تقابل بین فرهنگ لیبرالی و فرهنگ اسلامی، احیای فرهنگ دفاع مقدس می‌تواند بسیار کارساز و راهگشا باشد (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۲۲).

تأثیر رسانه‌ها نیز بر کسی پوشیده نیست و به گفته سرژ چاکوتین ۲ اندیشمند روسی تحت تأثیر اندیشه‌های پاولف در کتاب معروف خود در سال ۱۹۳۹ با عنوان «تبلیغات سیاسی، وسیله‌ای برای تجاوز به خلق» بیان کرد «با استفاده از وسایل ارتباطی می‌توان از طریق تکرار نمادها یا شعارها توده‌های وسیع انسانی را شرطی ساخت؛ عاداتی تازه در آنان پدید آورد و آن‌ها را در جهت مطلوب به حرکت درآورد» (جوکار و ایزدی، ۱۳۹۳: ۱۰۳). از دید لاسول ۳ نیز، رسانه‌ها برای جامعه و نیز افراد و گروه‌های فرعی داخل جامعه چهار کارکرد دارند که عبارت است از: اطلاع‌رسانی، ایجاد ارتباط، سرگرمی، انتقال فرهنگ یا جامعه‌پذیری. رسانه‌ها

در حکم انتقال‌دهنده فرهنگ، برای انتقال اطلاعات، ارزش‌ها و هنجارها از یک نسل به نسل دیگر و از افراد جامعه به تازه واردها، کاربرد دارند (صمدی و طریحی، ۱۳۹۵: ۵۴). از این رو، استفاده از انواع رسانه‌ها برای ثبت، ضبط و انتقال تجربیات و دانش دفاع مقدس به نسل‌های بعدی در تقابل با اندیشه‌های دیگران و غیر خودی بسیار ضروری و کارساز است.

باگذشت چندین دهه از رشادت‌ها و دل‌آوری‌های ارتش جمهوری اسلامی ایران در سال‌های دفاع مقدس، ثبت و نگارش و نگاهداشت اتفاقات و رویدادهای این دوران پرفرازونشیب یکی از گنجینه‌های به‌یادماندنی خواهد بود که می‌تواند نسل‌های بعدی، در جریان قرار گیرند و پیشینه گذشتگان‌شان را که همواره مورد افتخار است، برایشان به یادگار بگذارند (مطاعی، ۱۳۹۷: ۱۵۸). جوانان امروز، جنگ تحمیلی را ندیده‌اند و پس از پایان جنگ به دنیا آمده‌اند. دوران دفاع مقدس دوره‌ای از تاریخ ایران با ویژگی‌ها، رفتارها و سلوک خاصی بود که جوهرهٔ رزمندگان در عرصهٔ دفاع از ایران اسلامی در همهٔ عرصه‌ها به‌خصوص حفظ تمامیت ارضی کشور نمایان شد. هشت سال دفاع مقدس بخشی از تاریخ ایران‌زمین است که حاصل تلاش، مجاهدت، فداکاری، رنج، ایثار و از خودگذشتگی اقدار مختلف مردم به‌خصوص رزمندگان در خط مقدم جنگ است (مولادوست و آقایی، ۱۴۰۰: ۱۰).

از سوی دیگر جوانان هر جامعه‌ای به دلیل برخورداری از استعدادهای فراوان، می‌توانند نقش تعیین‌کننده‌ای در توسعه و موفقیت جامعه ایفا کنند. در کشور ایران نیز نسل جوان سهم عمده‌ای از تحولات را به عهده داشته است و در عرصه‌های مختلف حضوری فعال داشته است (شریف قربانی، ۱۳۹۷). جوان نسل سوم در صورتی می‌تواند آرمان‌ها و ارزش‌های نظام را حفظ کند و در راه آن‌ها فداکاری نماید که نه تنها به تاریخ دفاع مقدس و نیز تاریخ اسلام وقوف و آگاهی داشته باشد، بلکه بتواند بین این دو ارتباط لازم را برقرار کند و به تحلیل درستی از وقایع دفاع مقدس برسد. تنها در این صورت است که نقشه مسیر آینده برای آن‌ها ترسیم خواهد شد. با توجه به آنچه گفته شد ضرورت و اهمیت بازخوانی گزارش‌ها و دستاوردهای دفاع مقدس و پیوند آن با تاریخ و سیرهٔ اهل‌بیت روشن می‌شود (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۳۴). شناساندن آزموده‌های مبارزاتی یک نسل مقاومت و مبارزه برای رهایی سرزمین، دین، فرهنگ و سنت خود به نسل‌هایی است که دفاع مقدس را از نزدیک ندیده‌اند اما با تفکر و فرهنگ آن رشد و نمو کرده‌اند، بسیار ارزشمند است. اهمیت این موضوع تا حدی است که رهبر معظم انقلاب فرمودند دفاع مقدس گنجینه‌ای است که دانش در آن نهفته و این نمایشگاه

گوشه‌ای از تلاش‌های دفاع مقدس است و استمرار این تلاش می‌تواند برای نسل جوان ما مؤثر باشد تا با دفاع مقدس ارتباط بهتری برقرار کنند (مولادوست و آقایی، ۱۴۰۰: ۱۵). واکاوی و بررسی بهترین ابزار انتقال پیام و آموزش‌های رسمی و غیررسمی در حوزه‌ی دفاع مقدس به مسئله‌ی نوع ابزار و وسایل ارتباطی وابستگی کامل دارد و این مسئله اگر مورد بی‌توجهی قرار گیرد، آسیب‌های فرهنگی زیادی با خود به همراه خواهد داشت.

شناخت میزان آگاهی اقشار مختلف از دوران دفاع مقدس و ارزش‌های آن بسیار مهم و ارزشمند است. به‌خصوص قشر جوان که دوران دفاع مقدس را درک نکرده‌اند و در آن دوران نزیسته‌اند، این اهمیت دوچندان است. در این میان یکی از دغدغه‌های اصلی پژوهش حاضر، پی بردن به میزان آگاهی کارکنان وظیفه به ارزش‌های دفاع مقدس و همچنین وسایل و نحوه‌ی انتقال دانش، تجربیات و فرهنگ دفاع مقدس به نسل جوان است. این دغدغه از آنجا اهمیت می‌یابد که آگاهی نسل جوان از واقعیت‌های جنگ تحمیلی و نقش اقشار مختلف در ایجاد گفتمان و گفتمان‌سازی صحیح بین آحاد جامعه و دست‌اندرکاران و نقش‌آفرینان عرصه دفاع مشخص شده و گفتمان مورد اشاره به‌صورت یک‌طرفه نبوده و همه‌ی اقشار سهم متناسب و واقعی را در گفتمان‌سازی به خود اختصاص می‌دهند. بنابراین می‌توان گفت مسئله این پژوهش میزان آگاهی کارکنان وظیفه از مفاهیم و ارزش‌های دفاع مقدس است و شناسایی عوامل و ابزارهای منتقل‌کننده آگاهی به جوانان است. این مسئله باهدف سنجش میزان آگاهی جوانان به‌عنوان بخشی از اقشار جامعه از مفاهیم و ارزش‌های دفاع مدنظر و ابزار مناسب مدنظر قرار گرفته است تا با پاسخ دادن به سؤالات مطرح‌شده هدف اصلی پژوهش تحقق یابد.

تحقیق حاضر در راستای «ترویج فرهنگ دفاع مقدس» به دنبال بررسی وضعیت موجود در خصوص میزان آگاهی کارکنان وظیفه است. از آنجایی که برای هر برنامه‌ریزی و اتخاذ راهبردی باید ابتدا وضعیت موجود بررسی و تبیین شود؛ بنابراین، این تحقیق در پی یافتن فرضیه و پاسخ به سؤالات زیر است:

هدف

بررسی میزان آگاهی کارکنان وظیفه از مفاهیم دفاع مقدس در یک واحد نظامی است.

فرضیه

میزان آگاهی جوانان (کارکنان وظیفه) از مفاهیم دفاع مقدس بیشتر از حد متوسط است

سؤالات

میزان آگاهی کارکنان وظیفه از مفاهیم و ارزش‌های دفاع مقدس چقدر است؟
بیشترین وسایل اثرگذار انتقال مفاهیم و ارزش‌های دفاع مقدس کدامند؟

پیشینه

دوران هشت سال دفاع مقدس، به‌عنوان نقطه عطفی در نمایاندن توان، شجاعت و استعداد بی‌نظیر جوانمردان و غیرتمندان ایران‌زمین به شمار می‌رود؛ در این دوران جامعه توانست با اتکا بر آموزه‌های دینی در این آزمون الهی، پیروزمند ظاهر شود. دستاوردهای دیرین تاریخ، مبین این واقعیت است که ایثار و شهادت به‌عنوان کارآمدترین عنصر فرهنگی در تأثیر بر فرآیندها و پدیده‌های اجتماعی تلقی می‌شود. مقام معظم رهبری در سال ۱۳۶۸ فرمودند (صمدی و طرحی، ۱۳۹۵: ۵۴):

«یکی از بزرگ‌ترین خدمات انقلاب و امام به ملت و اسلام، احیای انگیزه فداکاری در راه خدا چه در ایران و چه در سایر کشورهای اسلامی بود»

جوانان نقش مهمی در پیروزی جنگ تحمیلی داشته‌اند. به گفته دریادار حبیب‌الله سیاری-معاون هماهنگ‌کننده ارتش جمهوری اسلامی- تنها در ارتش در دفاع مقدس بیش از دو میلیون و ۶۰۰ هزار سرباز وظیفه خدمت کرده‌اند و اگر موفقیتی به‌دست آمده به برکت مجاهدت سربازان وظیفه بوده که دوشادوش سایر نیروها در برابر تهاجم دشمن تا بن‌دندان مسلح از عزت و تمامیت ارضی کشور دفاع کردند^۱.

سربازان در گردان‌های مختلف ارتش، بیشتر به‌عنوان جنگجویان خط مقدم با مسئولیت‌های تیراندازی ژ ۳ (سلاح انفرادی)، کمک تیربارچی، و در بعضی مواقع تیربارچی، بی‌سیم‌چی، کمک تخریبچی، خدمه خمپاره‌های مختلف ۶۰، ۸۱، ۱۲۰ میلی‌متری، خدمه تفنگ ۱۰۶ (سلاح ضدتانک و ضد سنگرهای بتنی)، راننده خودروهای سبک رزمی، خدمه‌های توپ‌های ۲۳ میلیمتری، حاملان مهمات خط مقدم، سوخت‌رسانی، آذوقه‌رسانی و ده‌ها وظیفه از این دست را عهده‌دار بودند و کارکنان وظیفه‌ای که دارای تحصیلات دانشگاهی بودند به‌عنوان افسران وظیفه نامیده می‌شدند و مسئولیت‌های دیده‌بانی توپخانه، خدمه سلاح‌های دارای محاسبات، مانند قبضه‌های توپخانه و خمپاره‌اندازها و ده‌ها نوع از این مسئولیت را در طول جنگ عهده‌دار بودند که این جوانان نعمت بزرگی برای یگان‌های زمینی محسوب می‌شدند^۲.

در تمام جوامع بشری، ارزش‌هایی وجود دارد که بنیان اصلی فرهنگ آن جامعه را شکل می‌دهند. اهمیت و جایگاه این ارزش‌ها به‌گونه‌ای است که هر ملتی، هویت و حیات اجتماعی و سیاسی خود را در پایبندی و احترام به آن‌ها و انتقال کامل آن به نسل‌های آینده می‌داند (نصیری و بختیاری، ۱۴۰۱: ۳۳). فرهنگ ایثار و شهادت یکی از ارزش‌هایی است که هم‌زمان با تاریخ ایران شکل گرفته و همیشه از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده و از دیرباز، الهام‌دهنده‌ی مؤمنان و مسلمانان در مسیر تعالی آموزه‌های انسانی و الهی بوده است. هشت سال دفاع مقدس جزئی مهم از تاریخ ملت ایران و پاسداری و نشر فرهنگ دفاع و حماسه‌آفرینی‌های ایثارگران و لزوم توجه به گسترش آن در جامعه، از وظایف آحاد ملت است (نیک‌زاده، ۱۴۰۰).

در دنیای امروز ادبیات مقاومت و پایداری و دفاع از وطن از جایگاه خاصی، در بین ملت‌ها برخوردار است. از جمله حوادثی که بر ادبیات کودک و نوجوان تأثیر زیادی گذاشت، دفاع مقدس بود. بدون شک هر انقلاب و تحول اجتماعی بسترها و ساخت‌ها را در هر زمینه‌ای دچار تغییر می‌کند. شناساندن مؤلفه‌های مقاومت، ایثار، از خودگذشتگی و مفهوم دفاع از وطن از جمله مواردی بود که به ادبیات کودک راه پیدا کرد و زمینه را برای آموزش آن ایجاد نمود. ضرورت پرداختن به ادبیات دفاع مقدس از این جهت نیز مهم است که کودکان و نوجوانانی که جنگ را نزیسته‌اند اما با نسلی زندگی می‌کنند که درگیر جنگ بوده‌اند (کریمی حاجی خادمی، ۱۳۹۹). فرهنگ ایثار و شهادت از اصلی‌ترین موضوعاتی است که مورد توجه استکبار است و به طرق مختلف سعی در از بین بردن این روحیه و غیرت دینی و پایبندی به اصول انقلابی در بین جوانان و نوجوانان می‌کند (صمدی و طریخی، ۱۳۹۵: ۵۴). از لحاظ فرهنگی، معنوی و اجتماعی در دوران انقلاب و دفاع مقدس روی داد، می‌تواند به‌منزله سرمشق و الگوی رفتاری مناسبی برای روبه‌رو شدن با بحران‌های نسل جوان امروزی به کار آید. همچنین، تأمل در جنبه فرهنگی و اجتماعی دفاع مقدس می‌تواند کوششی مناسب برای بازشناسی و برقراری پیوند با این مجموعه ارزشی و معنوی جامعه ایرانی به شمار آید. با وجود این برقراری ارتباط با تجارب و ارزش‌های دوران دفاع مقدس نیاز به چارچوب‌ها و برنامه‌ریزی‌های فرهنگی مناسب دارد (سبکتکین‌ریزی و جعفری، ۱۳۹۸: ۱۵۶).

خطر اصلی بی‌آگاهی نسل جوان از رشادت‌های رزمندگان جنگ تحمیلی هشت‌ساله بسیار مهم و برای امنیت ملی و حفظ توان نظامی کشور حائز اهمیت است. به‌طوری‌که امروزه وظایف

سازمان‌های فرهنگی و همچنین نیروهای مسلح انتقال فرهنگ دفاع مقدس به نسل جوان و کنونی و آینده است تا فرهنگ دفاع و شهادت به‌عنوان عناصر اصلی حراست و امنیت کشور ماندگار باشد.

دغدغه‌مند بودن در حوزه فرهنگ، به‌طور خاص مشمول فرهنگ دفاع مقدس نیز است. ترویج فرهنگ دفاع مقدس در دوران پس از دفاع مقدس و انتقال آن به نسل جوان بسیار مهم و حیاتی است.

دور افتادن از فرهنگ اصیل ایرانی اسلامی و فراموش کردن فرهنگ ایثار و شهادت برای کارکنان مسلح بسیار مهم است که چنانچه شکافی در این حوزه پدید آید خسارات جبران‌ناپذیری به هویت ملی، امنیت ملی و قدرت دفاعی کشور وارد می‌سازد.

انتقال تجربیات دوران جنگ هشت‌ساله به جوانان بسیار مهم و اساسی است. بررسی و واکاوی میزان این انتقال برای مدیران فرهنگی کشور می‌تواند در تصمیم‌های راهبردی کارساز و گره‌گشا باشد. بنابراین یکی از ضرورت‌های پژوهشی دفاع مقدس واکاوی میزان انتقال مفاهیم و تجربیات به نسل جوان جامعه است. این موضوع برای اجرای طرح‌های مطالعاتی قابل‌اعتنا است.

پژوهش‌های متعددی با موضوع دفاع مقدس انجام‌شده است، اما میزان آگاهی اقشار مختلف جامعه نسبت به دفاع مقدس کمتر مورد بررسی و واکاوی قرار گرفته است؛ از این رو پژوهش حاضر، سعی دارد تا خلأ تحقیقاتی آگاهی سنجی اقشار جوان جامعه را پر کند. در جدول (۱) به تعدادی از پژوهش‌های مرتبط اشاره می‌شود.

جدول (۱) پیشینه تحقیقات انجام‌شده

ردیف	محقق/سال	موضوع تحقیق	سؤال پژوهش	نتایج تحقیق
۱	صمدی و طریحی، (۱۳۹۵)	مطالعه رابطه بین میزان مصرف رسانه‌های نسل جوان و نگرش آنان به فرهنگ ایثار و شهادت	چه میزان در رسانه‌های مورد استفاده نوجوانان به موضوع فرهنگ ایثار و شهادت پرداخته می‌شود؟	بین میزان مصرف رسانه‌ای دانش آموزان و نگرش مثبت آنان نسبت به فرهنگ ایثار و شهادت رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج حاکی از آن است که هر قدر که میزان مصرف رسانه‌ای افراد بالاتر می‌رود نگرش مثبت آنان به فرهنگ ایثار و شهادت پایین می‌آید.

ردیف	محقق/سال	موضوع تحقیق	سؤال پژوهش	نتایج تحقیق
۲	ملکی حاتمی، (۱۳۹۵)	راهکارهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در کشور به‌عنوان ابزاری برای مقابله با جنگ نرم دشمن		در جنگ نرم، دشمنان از قدرت نرم استفاده کرده، با استفاده از ابزارهای فرهنگی و رسانه‌های گروهی درصدد دستیابی به اهداف خود هستند. بنابراین برای مقابله با جنگ نرم باید از قدرت نرم استفاده کرد؛ که یکی از اصلی‌ترین این سازوکارها ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه است. این فرهنگ بایستی با جدیت در برنامه‌ریزی فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی کشور مدنظر قرار گیرد.
۳	رحمانی همکاران، (۱۳۹۶)	سرمایه‌های اجتماعی و معنوی دفاع مقدس	عناصر سرمایه اجتماعی و معنوی مؤثر بر موفقیت‌های دفاع مقدس کدام‌اند؟	دوران طلایی دفاع مقدس، با پیروی از مکتب حسینی (ع) به تولید، غنا بخشیدن و تقویت سرمایه اجتماعی - آن‌چنان‌که در اسلام موجود است - پرداخته و این سرمایه‌ها موجب مقاومت و پیروزی در زمان جنگ تحمیلی شده است. به نظر می‌رسد احیا و توسعه انقلاب اسلامی و همچنین بیداری ملل مسلمان دنیا در مسیر مبارزه با دشمنان، بدون رعایت مدل مذکور امکان‌پذیر نیست.
۴	احمدی همکاران، (۱۳۹۶)	بازنمایی مفاهیم ایثار و شهادت در سینمای دفاع مقدس (تحلیل مقایسه‌ای فیلم پرواز در شب و عقاب‌ها)		درحالی‌که فیلم‌های ژانر «سینمای جنگ» بیشتر بازنمایی شهامت، اقتدار، میهن‌پرستی و بازنمایی تضاد و تقابل با نیروهای دشمن است، در فیلم‌های ژانر «سینمای دفاع مقدس» هم‌جواری بازنمایی جنگ با نشانه‌های مذهبی معنوی باعث شکل‌گیری اسطوره‌ای مقدس از جنگ می‌شود که با عنوان دفاع مقدس شناخته می‌شود.
۵	یوسفی همکاران، (۱۳۹۸)	بررسی تأثیر مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی دفاع مقدس	آیا مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی دفاع	سرمایه فرهنگی و اجتماعی دفاع مقدس در آینده امنیت ملی اثرگذار بودند. همچنین تفاوت معناداری در متغیر آینده امنیت

ردیف	محقق/سال	موضوع تحقیق	سؤال پژوهش	نتایج تحقیق
		مقدس بر آینده امنیت ملی ج.ا.ایران	مقدس بر آینده امنیت ملی ج.ا.ایران اثرگذار هستند؟	ملی، میان وضعیت موجود و آینده وجود نداشت. از سوی دیگر، تفاوت معناداری در وضع موجود و آینده میزان سرمایه فرهنگی و اجتماعی دفاع مقدس و ابعاد آن وجود داشت.
۶	رشید و پاشایی هولاسو، (۱۳۹۸)	بررسی نقش و ارائه الگوی تأثیرگذار مدیریت دانش بر انتقال فرهنگ دفاع مقدس	هرکدام از فرآیندهای مدل نیومن و کنارد به چه میزان می‌توانند فرهنگ دفاع مقدس را ترویج دهند؟	مؤلفه‌های خلق دانش (۹۸٪)، استفاده از دانش (به‌کارگیری دانش) (۹۵٪)، ثبت دانش (۸۹٪) و انتقال دانش (۸۴٪) می‌توانند فرهنگ دفاع مقدس را ترویج نماید.
۷	خضایی راد و همکاران، (۱۴۰۱)	راهکارهای انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به نسل‌های آینده	چگونه می‌توان آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس را به نسل‌های آینده کشور انتقال داد؟	در این مقاله، مطلوبیت‌های راهبردی و نیز اولویت‌های اساسی و راهبردی انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس شناسایی شده، اهداف و راهبردهای انتقال این آموزه‌ها تعیین و نکات نهادی انتقال آن‌ها تدوین، و الزامات تحقق طرح راهبردی آن‌ها مشخص شده‌است.
۸	افشین، (۱۴۰۱)	مطالعه نگرش گروه‌های اجتماعی مختلف بر فرهنگ ایثار و شهادت و راهبردهای تقویت آن	از نظر گروه‌های اجتماعی مختلف، راهبردهای مؤثر ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در استان کدام‌اند؟	راهبردهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، از نظر گروه‌های مختلف متفاوته است و آموزش و پرورش تنها ستون ترویج فرهنگ ایثار و شهادت نیست و در جامعه باید از سایر نهادهای اجتماعی نیز بهره برد. تغییر نگرش افراد به مسئله ایثار و شهادت باینکه برای آموزش و پرورش یک فرصت است، اما غفلت سایر نهادها و سازمان‌ها از این امر برای جامعه تبدیل به تهدید خواهد شد.

اگرچه تلاش فراوانی برای پیدا کردن تحقیقات انجام‌شده در مورد سنجش آگاهی افسار مختلف از مفاهیم و ارزش‌های دفاع مقدس انجام شد، اما موفقیتی در این زمینه یافت نشد. پژوهش‌های اشاره‌شده در جدول (۱) توانایی اغنای نیازهای پژوهشی همراستا با تحقیق حاضر را همپوشانی نمی‌کنند، اما می‌توانند راهنما و ایده‌های لازم را در مسیر کار پژوهشی ایجاد کنند.

روش‌شناسی

این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از نظر گردآوری داده‌ها از نوع پژوهش توصیفی پیمایشی است. هدف از این پژوهش، بررسی میزان آگاهی کارکنان وظیفه از مفاهیم دفاع مقدس در یک واحد نظامی است. از این رو با فرض اینکه «میزان آگاهی کارکنان وظیفه از مفاهیم دفاع مقدس بیشتر از حد متوسط است» مورد واکاوی قرار گرفت.

جامعه آماری در این تحقیق شامل کارکنان وظیفه یک واحد نظامی در تهران است که بر این اساس تعداد ۱۸۴ نفر از کارکنان وظیفه با انتخاب تصادفی به‌عنوان نمونه آماری انتخاب و به پرسشنامه پاسخ داده‌اند به‌منظور جمع‌آوری داده‌ها از ابزار پرسشنامه استفاده شده است، روایی پرسشنامه توسط صاحب‌نظران تأیید و پایایی پرسشنامه، پس از اجرای آزمایشی از طریق آلفای کرونباخ بالاتر از ۰.۸۴۹ به‌دست آمده است و پرسشنامه شامل دو بخش سؤالات زمینه‌ی جمعیت‌شناختی که شامل ۸ سؤال (سن تحصیلات و سابقه خدمت محل اقامت وضعیت اقتصادی پایگاه اجتماعی اقتصادی و قومیت) و بخش دوم شامل ۲۲ پرسش به‌صورت بسته در قالب طیف لیکرت است به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی از نرم‌افزار SPSS بهره گرفته شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

مهم‌ترین عوامل جمعیت‌شناختی افراد شرکت‌کننده در این پژوهش در جدول شماره (۲) آمده است. از مجموع ۱۸۴ نفر آزمودنی ۱۵ نفر متأهل، ۱۶۷ نفر گروه مجرد می‌باشند.

جدول (۲) مشخصات جمعیت‌شناختی افراد مورد مطالعه

شاخص‌ها	گزینه‌ها	فراوانی	درصد فراوانی
سن	۱۷ تا ۲۰ سال	۶۰	۳۳٪
	۲۱ تا ۲۴ سال	۷۲	۳۹٪
	بیش از ۲۵ سال	۵۲	۲۸٪
تحصیلات	فوق لیسانس و بالاتر	۱۵	۸.۳٪

۲۸٪	۵۲	لیسانس	
۵٪	۹	فوق دیپلم	
۵۸.۷٪	۱۰۸	دیپلم و پایین تر	
۳۵٪	۶۴	کلان شهر	محل اقامت
۵۱٪	۹۳	شهر	
۱۵٪	۲۷	روستا	
۵٪	۹	بالا	وضعیت اقتصادی
۶۲٪	۱۱۴	متوسط	
۳۳٪	۶۱	پایین	
۵٪	۹	طبقه بالا	پایگاه اجتماعی - اقتصادی
۷۰٪	۱۲۸	طبقه متوسط	
۲۵٪	۴۷	طبقه پایین	
۱۹٪	۳۵	آذری	قومیت
۲٪	۳	بلوچ	
۳٪	۵	لر	
۵۱٪	۹۴	فارس	
۱۱٪	۲۰	کرد	
۱۵٪	۲۷	سایر	
۱۰۰٪	۱۸۴	جمع کل	

بیشتر پاسخ‌دهندگان در گروه سنی ۲۱ تا ۲۴ سال با ۳۹ درصد قرار داشتند. نتایج بررسی وضعیت تحصیلات شرکت‌کنندگان نشان داد، که اکثریت افراد (۵۸.۷ درصد) دارای مدرک تحصیلی دیپلم و پایین تر هستند. از حیث محل اقامت ۵۱ درصد شهری، ۳۵ درصد در کلان‌شهرها و ۱۵ درصد در روستا زندگی می‌کنند. ۶۷ درصد از افراد وضعیت اقتصادی متوسط و بالا و وضعیت اقتصادی ۳۳ درصد از پاسخ‌دهندگان پایین است. از بین پاسخ‌دهندگان تقریباً ۵۱ درصد از افراد قومیت فارس داشته‌اند.

جدول (۳) به فراوانی پاسخ‌دهندگان در استان‌های کشور نشان می‌دهد:

جدول (۳) فراوانی پاسخ‌دهندگان در سطح کشور

استان	تعداد	درصد	استان	تعداد	درصد
آذربایجان غربی	۱۳	٪۰.۷	قزوین	۵	٪۰.۲۷۱
اصفهان	۲	٪۰.۱	قم	۲	٪۰.۱
البرز	۴	٪۰.۲۲	کردستان	۴	٪۰.۲۲
تهران	۹۵	٪۵۱.۶۳	کرمانشاه	۲	٪۰.۱
خراسان رضوی	۳	٪۰.۱۶۳	گلستان	۲	٪۰.۱
خراسان شمالی	۱	٪۰.۰۵۴	گیلان	۴	٪۰.۲۲
زنجان	۱	٪۰.۰۵۴	لرستان	۲	٪۰.۱
سمنان	۲	٪۰.۱	مازندران	۲۵	٪۱۳.۶
سیستان و بلوچستان	۱	٪۰.۰۵۴	همدان	۲	٪۰.۱
فارس	۱	٪۰.۰۵۴	نامشخص	۱۳	٪۰.۷

همان‌طور که در جدول (۳) مشخص شده است، بیشتر از ۵۱ درصد از پاسخ‌دهندگان محل اقامت آن‌ها تهران بوده است.

از آنجایی که آگاهی کارکنان وظیفه از مفاهیم دفاع مقدس و عوامل موثر بر انتقال مفاهیم مورد پژوهش و کاوش است، بنابراین، جداول ۴، ۵ و ۶ به آن‌ها می‌پردازد. جدول ۴. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای

ارزش آزمون = ۲/۵				ابعاد
میانگین	Sig.	انحراف استاندارد	مقدار تی	
۳/۲	۰/۰۰۰	۰/۲	۱۳.۵۶	آگاهی کارکنان وظیفه از مفاهیم دفاع مقدس

بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که میزان آگاهی نمونه‌ها از مفاهیم دفاع مقدس بیشتر از حد متوسط است. میانگین و انحراف معیار سؤالات پرسشنامه به ترتیب بیشترین میانگین، به شرح جدول (۵) است:

جدول (۵) میانگین، انحراف معیار سؤالات پرسشنامه

شاخص (مفاهیم موردنظر برای تشخیص میزان آگاهی)	میانگین	انحراف معیار
نقش ارتش در دفاع مقدس	۳.۵	۱.۲۱
نقش مردم در دفاع از کیان کشور	۳.۵	۱.۲۲
میزان مشارکت قوم من در دفاع مقدس	۳.۴	۱.۱۹
دیدگاه مقام معظم رهبری در مورد دفاع مقدس	۳.۳	۱.۲۷

انحراف معیار	میانگین	شاخص (مفاهیم موردنظر برای تشخیص میزان آگاهی)
۱.۲۰	۳.۳	میزان مشارکت استان من در دفاع مقدس
۱.۲۴	۳.۳	تعداد شهدای استان من در دفاع مقدس
۱.۲۵	۳.۳	نقش بسیج مردمی در دفاع مقدس
۱.۲۲	۳.۳	تاریخ شروع و خاتمه دفاع مقدس
۱.۲۰	۳.۲	فرماندهان دفاع مقدس
۱.۲۸	۳.۲	نقش سپاه در دفاع مقدس
۱.۲۵	۳.۲	عملیات مهم و اثرگذار دفاع مقدس
۱.۲۹	۳.۱	تعداد شهدای قوم من در دفاع مقدس
۱.۲۷	۳.۰	نقشه‌ی مناطق جنگی
۱.۲۹	۲.۹	زندگی‌نامه شهدای دفاع مقدس
۱.۳۸	۲.۹	محتوای قطعنامه ۵۹۸

همان‌طور که جدول (۵) نشان داده شده است میزان آگاهی افراد از نقش ارتش و مردم در دفاع از کیان کشور بیشترین میانگین را داشته است.

عوامل مؤثر بر انتقال ارزش‌های دفاع مقدس

بخش دوم پرسشنامه در رابطه با عوامل مؤثر در انتقال مفاهیم دفاع مقدس به جوانان است که خلاصه آن به شرح جدول (۶) است:

جدول (۵) عوامل انتقال‌دهنده‌ی ارزش‌های دفاع مقدس به جوانان

ردیف	عوامل	میانگین	انحراف معیار
۱	صداوسیما	۳.۵	۱.۲۸
۲	مدرسه	۳.۴	۱.۱۶
۳	خانواده	۳.۴	۱.۲۶
۴	فضای مجازی	۳.۴	۱.۳۰
۵	سینمای دفاع مقدس	۳.۳	۱.۲۷
۶	کتاب	۳.۱	۱.۴۰
۷	روزنامه و مجلات	۳.۰	۱.۲۸

همان‌طور که در جدول (۶) خلاصه شده است صداوسیما، مدرسه، خانواده، فضای مجازی، سینمای دفاع مقدس، کتاب و روزنامه و مجلات به ترتیب بیشترین اثر را بر انتقال مفاهیم داشته‌اند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادهای

حماسه‌ی دفاع مقدس و جان‌فشانی رزمندگان و امت شهیدپرور یکی از افتخارات و برگ زرینی از تاریخ انقلاب اسلامی است. سهم بزرگ و اصلی امنیت پایدار امروز ما، مرهون فداکاری و ازجان‌گذشتگی شهدای گران‌قدر، جانبازان معزز، آزادگان سرافراز، رزمندگان جان‌برکف اسلام و نیروهای پرتوان مسلح جمهوری اسلامی ایران است. ثبت و ارائه‌ی این افتخارآفرینی و دستاوردهای گنج جنگ تحمیلی و دفاع مقدس هشت‌ساله‌ی غیورمردان عرصه‌ی دفاع در حراست از حدود و ثغور ایران، وظیفه‌ی عظیمی بر دوش سربازان شایسته این مرزوبوم است و حفظ نشر تفکر و آرمان‌های ناشی از این غیرت و مردانگی، همتی حزم و استوار برای استقلال وطن می‌طلبد.

جایگاه دفاع مقدس در حوزه‌ی فرهنگ‌سازی و انتقال دانش و تجربیات اعم از نظامی و غیرنظامی در قالب حکمرانی مطلوب اثربخش بوده و در بحران‌ها می‌تواند نقش و کارکرد مهمی ایفا کند.

سنجش آگاهی افراد مختلف جامعه پس از گذشت چند دهه از جنگ و حضور جوانان و نوجوانان بی‌بهره از تجربه‌ی مستقیم جنگی، امری ضروری و حائز اهمیت است.

در این پژوهش میزان آگاهی افراد از مفاهیم و ارزش‌های دفاع مقدس مورد ارزیابی و آزمون قرار گرفت و محرز شد جامعه‌ی مورد آزمون از نظر آشنایی با این مفاهیم با میانگین $3/2$ در حد متوسط و به بالا است. آگاهی پاسخ‌دهندگان با میانگین $3/5$ از «نقش ارتش و مردم در دفاع مقدس» بیشترین رتبه را داشته‌اند. آگاهی از «میزان مشارکت قوم من در دفاع مقدس» با میانگین $3/4$ رتبه دوم و میزان آگاهی از «دیدگاه مقام معظم رهبری در مورد دفاع مقدس»، «میزان مشارکت استان در دفاع مقدس»، «تعداد شهدای استان من در دفاع مقدس»، «نقش بسیج مردمی در دفاع مقدس» و «تاریخ شروع و خاتمه دفاع مقدس» با میانگین $3/3$ رتبه سوم را به خود اختصاص داده‌اند.

میزان آگاهی از «فرماندهان دفاع مقدس»، «نقش سپاه در دفاع مقدس»، «عملیات مهم و اثرگذار دفاع مقدس»، «تعداد شهدای قوم من در دفاع مقدس»، «نقشه‌ی مناطق جنگی»، «زندگی‌نامه شهدای دفاع مقدس» و «محتوای قطعنامه ۵۹۸» در رتبه‌های بعدی قرار دارند. همه این شاخص‌ها در سطح مطلوب قرار دارند.

بخش دوم این پژوهش به نحوه‌ی انتقال این مفاهیم و ارزش‌ها اختصاص یافت و نتایج نشان داد؛ صداوسیما با میانگین ۳/۵، مدرسه، خانواده و فضای مجازی با عدد ۳/۴ و سینمای دفاع مقدس با میانگین ۳/۳، کتاب با عدد ۳/۱ و روزنامه و مجلات نیز با میانگین ۳ به ترتیب در انتقال مفاهیم دفاع مقدس داشته‌اند.

یافته‌های این بخش با پژوهش صمدی و طریحی، (۱۳۹۵) مبنی بر بین میزان مصرف رسانه‌ای دانش آموزان و نگرش مثبت آنان نسبت به فرهنگ ایثار و شهادت هم‌راستایی دارد. اما بخشی از یافته‌های آن حاکی از این است؛ هر قدر که میزان مصرف رسانه‌ای افراد بالاتر می‌رود نگرش مثبت آنان به فرهنگ ایثار و شهادت پایین می‌آید، با یافته‌های این پژوهش متناقض است. این پژوهش نشان می‌دهد در گروه سنی جوانان به دلیل پختگی لازم در زندگی نسبت به نوجوانان اثر رسانه بیشتر و ماندگارتر است.

از سوی دیگر با پژوهش ملکی و حاتمی، (۱۳۹۵) که به راهکارهای ترویج فرهنگ دفاع مقدس پرداخته به دلیل اشاره نکردن به ابزار ترویج و اشاعه فرهنگ هم‌راستا نبوده ولی با نتایج رشید و پاشایی هولاسو، (۱۳۹۸) در خصوص انتقال دانش و مدیریت آن هم‌راستا بوده اما شباهت اثربخشی با ابزارهای انتقال مشاهده نشد.

آگاهی کارکنان وظیفه از مفاهیم و ارزش‌های دفاع مقدس وضعیت مطلوبی دارند و به‌منظور افزایش این آگاهی‌ها به تلاش بیشتری، برنامه‌ریزی مدون و آموزش آنان نیاز است. از سوی دیگر ارتش و سایر سازمان‌های نظامی و دفاعی که نقش و کارکرد بسیار مهمی در جنگ داشته‌اند در راستای رسالت آگاهی‌بخشی به جامعه در سرفصل‌های آموزشی کارکنان وظیفه بخش دفاع مقدس را پررنگ‌تر نمایند تا انتقال تجارب از نسل اول به نسل‌های بعدی منتقل شود.

پیشنهاد می‌شود این قبیل پژوهش‌ها که به میزان آگاهی اقشار مردم می‌پردازد، در قشرهای مختلف جامعه انجام شود. جلسات بیان خاطرات پیشکسوتان دفاع مقدس به‌خصوص ارتشی‌ها در فضای مجازی، رادیو و تلویزیون و در فرهنگسراها در راستای اشاعه و ترویج فرهنگ دفاع مقدس برگزار شود.

همچنین به‌منظور ترویج بیشتر فرهنگ دفاع مقدس، سازمان ارتش در روزهای ۲۹ فروردین‌ماه و همچنین ایام دفاع مقدس در اولین هفته مهرماه هر سال با حضور در جمع اقشار مختلف

جامعه به‌خصوص در مدارس و دانشگاه‌ها نسبت به انتقال فرهنگ دفاع مقدس و دستاوردهای جنگ تحمیلی به اقشار جوان و نوجوان جامعه نیز فعالیت بیشتری داشته باشند.

منابع

- ابراهیمی، خدایار. (۱۳۹۵). نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در انتقال فرهنگ دفاع مقدس با تأکید بر کارکرد شبکه مجازی تلگرام، دوفصلنامه مطالعات دفاع مقدس و نبردهای معاصر دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع)، سال اول، شماره‌ی اول، صص ۲۲-۱.
- احمدی، سیدباقر، مظفری، افسانه، مهدیزاده، سیدمحمد. (۱۳۹۶). بازنمایی مفاهیم ایثار و شهادت در سینمای دفاع مقدس (تحلیل مقایسه‌ای فیلم پرواز در شب و عقاب‌ها)، نشریه مطالعات ملی، دوره ۱۸، شماره ۲ (۷۰)، صص ۶۲-۴۵.
- احمدی، غلامرضا. (۱۳۹۲). دفاع مقدس و فرهنگ ایثار و شهادت در بین نسل جوان بویژه تحصیل‌کرده‌ها، همایش منطقه‌ای تأثیر آموزه‌های اسلامی در پیشرفت علوم و فن‌آوری‌های نوین، ساری: آموزشکده فنی و حرفه‌ای سما واحد ساری
- افشین، جواد (۱۴۰۱). مطالعه نگرش گروه‌های اجتماعی مختلف بر فرهنگ ایثار و شهادت و راهبردهای تقویت آن، مطالعات دفاع مقدس و نبردهای معاصر، دوره ۴، شماره ۷، صص ۶۰-۲۱
- ایزدی، مصطفی. مرادپیری، هادی. حاتمی، حمیدرضا. سهرابی، حسین. (۱۳۹۶). ترویج فرهنگ دفاع مقدس، آسیب‌شناسی، ارائه مدل و راهکارها، نشریه سیاست دفاعی، دوره ۲۵، شماره ۹۹، صص ۱۵۲-۱۱۹.
- جوکار، رضا. ایزدی، منیره. (۱۳۹۳). تبیین نظریه شرطی شدن در تبلیغات فرهنگی و تجاری، چیدمان، سال سوم، شماره ۸، صص ۱۰۸-۹۸.
- حسین‌پور پویان، رضا. (۱۳۸۹). بسیج و کاربرد قدرت نرم در دوران هشت سال دفاع مقدس، در قدرت نرم، فرهنگ و امنیت، تهران: دانشگاه امام صادق(ع).
- خضرای راد، جواد. قالیباف، محمدباقر. احمدوند، علی محمد. محکی، علی اصغر. (۱۴۰۱). راهکارهای انتقال آموزه‌های فرهنگی دفاع مقدس به نسل‌های آینده، مطالعات دفاع مقدس، دوره ۸، شماره ۳۰، صص ۵۶-۳۵.
- رحمانی، غلامعباس. هادی طحان، محسن. عالیشوندی، اعظم. صادقی. الهه. (۱۳۹۶). سرمایه‌های اجتماعی و معنوی دفاع مقدس، مطالعات دفاع مقدس و نبردهای معاصر، سال دوم، شماره ۲.
- رشید، غلامعلی. پاشایی هولاسو، امین. (۱۳۹۸). بررسی نقش و ارائه الگوی تأثیرگذار مدیریت دانش بر انتقال فرهنگ دفاع مقدس، نشریه مطالعات دفاعی استراتژیک، دوره ۱۷، شماره ۷۵، صص ۸۲-۵۷.
- رشیدی‌آل‌هاشم، محمدرضا، فیض‌اللهی، یاسر. (۱۳۹۸). مطالعه و تحلیل میزان توجه به مفاهیم دفاع مقدس در کتاب‌های درسی رشته علوم انسانی(مقطع دوم متوسطه)، دوفصلنامه مطالعات دفاع مقدس و نبردهای معاصر دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع)، سال دوم، شماره‌ی سوم، صص ۳۷-۱.

- سبکتکین‌ریزی، قربانعلی، جعفری، احمد. (۱۳۹۸). بررسی تأثیرگذاری اجتماعی- فرهنگی اردوهای راهیان نور دانش آموزی (مطالعه موردی دانش آموزان متوسطه شهر کرج)، نشریه خانواده و پژوهش، دوره ۱۶، شماره ۳ (پیاپی ۴۴)، صص ۱۷۰-۱۵۳.
- شریف قربانی، محمد. (۱۳۹۷). نقش جوانان در پیروزی انقلاب اسلامی و هشت سال دفاع مقدس، دومین همایش بین المللی فقه و حقوق، وکالت و علوم اجتماعی، همدان: جهاد دانشگاهی استان همدان.
- صفری، حسین. امیرنژاد، فتنه. (۱۳۹۹). بررسی عوامل مؤثر بر انسجام فرهنگی رزمندگان در دوران دفاع مقدس، نخستین همایش ملی رویکردهای نوین مدیریت در مطالعات میان رشته ای، گنبد کاووس: دانشگاه گنبدکاووس
- صمدی، مهران. طریحی، ناصر. (۱۳۹۵). مطالعه رابطه بین میزان مصرف رسانه‌ای نسل جوان و نگرش آنان به فرهنگ ایثار و شهادت، نشریه مطالعات جامعه شناسی، دوره ۸، شماره ۳۲، صص ۷۲-۵۳
- کریمی حاجی خادمی، فرید. (۱۳۹۹). بررسی مؤلفه‌های ادبیات پایداری و دفاع مقدس در ادبیات کودک و نوجوان، ششمین کنفرانس ملی علوم انسانی و مطالعات مدیریت: موسسه آموزش عالی ادیب مازندران.
- کریمی، محمود. داوری، روح اله. جمالی، حامد. (۱۳۹۷). بازتاب آموزه های تربیتی قیام عاشورا در دفاع مقدس با الهام از آموزه های قرآن کریم، نشریه بصیرت و تربیت اسلامی، دوره ۱۵، شماره ۴۵، صص ۶۲-۳۳.
- کشیشیان سیرکی، گارینه. (۱۴۰۰). تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی در دوران دفاع مقدس، فصلنامه علمی مطالعات دفاع مقدس، دوره ۷، شماره ۱، شماره پیاپی ۲۵، صص ۵۴-۲۹.
- کلانتری، عبدالحسین. عزیزی، جلیل. زاهدزاهدانی، سعید. (۱۳۸۸). هویت دینی و جوانان؛ (نمونه آماری، جوانان شهر شیراز)، نشریه تحقیقات فرهنگی ایران، دوره ۲، شماره ۲، صص ۱۴۱-۱۲۵
- مطاعی، مسعود. (۱۳۹۷). عملکرد توپخانه صحرائی نزاچا در هشت سال دفاع مقدس، فصلنامه علوم و فنون نظامی، سال سیزدهم، شماره ۴۳، صص ۱۸۴-۱۵۷.
- ملکی، سعید. حاتمی، داود. (۱۳۹۵). راهکارهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در کشور به عنوان ابزاری برای مقابله با جنگ نرم دشمن، مطالعات دفاع مقدس و نبردهای معاصر، سال اول، شماره ۱.
- مولادوست، کیومرث. آقایی، سیدسعید. (۱۴۰۰). خرده فرهنگ رزمندگان جمهوری اسلامی ایران در جنگ هشت ساله، دو فصلنامه شاهد اندیشه، دوره ۱، شماره ۲، صص ۴۶-۹.
- نصیری، بهاره. بختیاری، آمنه. (۱۴۰۱). تبیین جامعه‌شناختی فرهنگ ایثار و شهادت، مجله شاهد اندیشه، دوره ۳، شماره ۵، صص ۶۷-۳۳.
- نیک‌زاده، لیلی. (۱۴۰۰). جایگاه دفاع مقدس و جبهه مقاومت در تربیت انسان تمدنی، همایش علمی - پژوهشی فتح الفتوح (۱) با موضوع تعلیم و تربیت تمدنی، شیراز: پژوهشکده و اندیشکده تمدن سازان آرکا.
- یوسفی، اشکان. کشاورز ترک، عین‌الله. نهادی، هادی. (۱۳۹۸). بررسی تأثیر مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی دفاع مقدس بر آینده امنیت ملی ج.ا.ایران، فصلنامه راهبرد دفاعی، دوره: ۱۷، شماره ۲، صص ۶۹-۹۶.
- Huntington, Samuel P, 1993. *The Clash of Civilizations?* In *Foreign Affairs*, Summer 1993, Vol.72, Issue 3, pp. 22-49.